

СТАНОВИЩЕ

от Петя Александрова Александрова

Професор и доктор на науките в направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“

За придобиване на научно-образователната степен „доктор“ по професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“, с кандидат Василена Радева, докторант на самостоятелна подготовка към департамент „Театър“ на НБУ.

Дисертационният труд на **Василена Радева „Театър по действителен случай: документ и фикция в съвременния български театър“** се вписва в тенденцията на търсене на оригинален и индивидуален подход в полето на театралните изследвания. Дисертацията съдържа 191 страници, от които 139 основен текст с уводна част, три глави, изводи и заключение, библиография. Допълнително има приложения, които представляват транскрибирани аудиоинтервюта с артисти, свързани с темата: Галин Стоев, Благой Бойчев, Ирина и Огнян Голеви, Юлиана Сайска, Неда Соколовска. Тези интервюта са и част от приносите – те могат да се използват като архив и за отделните автори, и за типа театър по действителен случай. Научните публикации по темата са 4 на брой. Бих отбелязала като забележка, че публикациите са само в издания на НБУ, което стеснява аудиторията на интересуващите се и препоръчвам по-голяма видимост на теоретичните занимания на докторантката.

В увода се набелязват параметрите на дисертацията. Василена Радева веднага „хваща бика за рогата“ – определя предмета (отношението между документ и фикция в съвременния спектакъл по действителен случай), целта (наличието или липсата на конфликт между тях), задачите (уточняване на понятията, собственото изследване и анализ на определени постановъчни методи) и основната цел (не анализ на творческия резултат, а интенциите, които влагат авторите). Основната теза е свързана колкото с артистичната изобретателност, толкова и с етичната отговорност към крайния резултат. Докторантката си поставя и редица самоограничения: дисертационният труд се концентрира само в Европейския театър през ХХ век, а анализиранияте сценични примери са само от първата четвърт на ХХІ век в България; разглеждат се само намеренията, а не готовите артефакти. Василена Радева изключва от анализите си форум театър, плейбек театър, театрални възстановки на действителни събития, театър

лекция и други театрални форми, които също работят с документален материал – и това е евентуалната ми препоръка – те да се превърнат в обект за бъдеща изследователска работа.

Няма да преразказвам по глави какво обхваща докторантският труд, макар че конкретни анализи на спектакли, на отделни сцени или личности са проникновени и задълбочени. В тези случаи се забелязва и личното пристрастие къде Василена Радева вижда високите художествени постижения, но тя го прави, изгождайки от мотивите и с цялостен поглед към матрицата.

Ще обобща **постиженията** на докторантката, които нямат задължително приносен характер, но според мен са ценни в систематизирането и практическото прилагане на индивидуални методи, чужди и собствени:

- Актуалност и на темата, и на разработените примери, и на преподавателските практики.
- Открояване на силната зависимост, но и смислово захранване на театъра по действителен случай от своята локалност и сегашност.
- Изтегляне на „човешкия фактор“ при документа, но запазване на документа като факт.
- Неизменно съобразяване със сценичния контекст.
- Проучване как се формира неодокументален театър в наши дни в България.
- Споделяне на практическата работа със студенти.
- Разделение на жанрове, проследяване на връзката между пиеса и сценичен език в спектакъла по действителен случай.
- Анализ на постановъчните методи на избрани български артисти и на сценичния език на техни спектакли.
- Реализирано емпирично проучване чрез провеждане и документиране на разговори – интервюта с български артисти, създаващи театър по действителен случай.
- Анализ, споделяне и доизграждане на собствена професионална режисьорска и преподавателска методология за интегриране на документален материал в спектакъл.
- Открояване на мотивацията за участие на артистите, свързана (макар и в различна степен) с политическа и/или социална ангажираност.
- Изтъкване на значението на гротеската и абсурда в спектакли по действителен случай

- Употреба на хипербола и приказност като добавена стойност на практиките
- Ново усещане за актьора изпълнител, базирано на автофикция

Много са плюсовете в докторската работа, свързани най-вече със споделяне на творчески и преподавателски опит от собствената практика и тази на колеги в пряк досег с тях.

Имам и забележки, например обобщението, че „да правиш театър по действителен случай неизменно е вид политически жест“, което добива привлекателна сила за българските артисти. Аз съм готова да приема подобно твърдение, но тогава ще се нуждаем от още доста обогатяващи гледни точки и теоретични положения и те ще са в областта на политологията, историята, пропагандата, екологията и други области на обществените и хуманитарни науки. Намирам това „подмятане“ за гледане в друга, макар и много интересна посока, която не е разгърната в настоящия труд.

Лични качества на докторанта

Първите ми впечатления от Василена Радева са като режисьор на „Нордост“ в Младежкия театър. Веднага ми допадна експресивността и мощта на стила ѝ при минималистичен декор в малката зала, остротата на решенията в трите толкова различни и все пак сливащи се потока на съзнание на героините. Водила съм в продължение на години студентите си да пишат за този спектакъл най-вече в посоката, която е адекватна на доктората – връзката между факт и фикция, конфликтност и заличаване на границите. А със студентите по ПР сме разсъждавали как при непознат автор, млад режисьор, неактивна реклама и без задължително актрисите да са звезди може да са получи истински художествен резултат.

Вече като колега в НБУ откроявам изключителното трудолюбие на Василена, стремежът към перфекционизъм в работата. Тя се отнася уважително и задълбочено към тези, с които работи и на които преподава, особено видимо за мен на сцената на Университетски театър (отново водих студенти да гледат и да пишат за „Посещението на старата дама“). Докторантката се включва активно във всякакви творчески начинания като преподавател и помага с конкретните си и детайлни напътствия.

Заключение. Смятам дисертацията с нейните изводи, тези, примери и анализи, взети в тяхната съвкупност, за оригинален и смислен текст. Коего ми дава основание да го оценя като самостоятелно изследване с редица достойнства и да предложа на членовете на научното жури на **Василена Радева да бъде присъдена образователно-научна**

степен “доктор” в направление в направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“. Гласувам с „ДА“.

София, 11.05.2026

**С уважение:
проф. д.н. Петя Александрова**